

Michał Klementowicz*

Wydział Teologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Polska)

TEORIOTEKSTOWA KONCEPCJA HOMILII WOBEC TEOLOGII STWORZENIA

Streszczenie: Przygotowanie tekstu homilii domaga się respektowania zasad wypracowanych w lingwistyce tekstu. Dzięki temu może powstać spójna i wyraźnie delimitacyjna wypowiedź. Dotyczy to także przepowiadania w zakresie biblijnego przekazu na temat stworzenia. Spójność tekstu wyznaczają tutaj treści zamieszczone w lekcjonarzu. Stanowią one prototekst, który aktualizowany we właściwy sposób może stworzyć intratekst przepowiadania homilijnego. Tak skonstruowana wypowiedź daje z kolei szansę stworzenia intertekstu, gdzie homilista, mówiąc o teologii stworzenia może odnieść się do innych dziedzin wiedzy, rozwijając w ten sposób przekaz Objawienia.

Słowa kluczowe: aktualizacja, lekcjonarz, homilia, tekst, teologia stworzenia.

Liturgia Mszy Świętej to uobecnienie wielkich wydarzeń zbawczych. Sprawowana celebracja ma znamiona komunikatu (globalnego znaku). Istotną częścią liturgii jest homilia, mająca charakter wyraźnie delimitacyjny oraz informacyjny, stanowiąc klucz do zrozumienia sprawowanego misterium.

Celem niniejszego opracowania jest teoriotekstowe spojrzenie na liturgiczne przepowiadanie słowa Bożego. Kryterium treściowym prowadzonych poszukiwań jest ponadto tematyka związana z teologią stworzenia. Wymienione dwa komponenty mają pozwolić na określenie porządku, w którym przygotowuje się homilię. Chodzi o doprecyzowanie zasad postępowania w kierunku uzyskania poprawnej wypowiedzi, która zostanie koherentnie zbudowana w zakresie wybranej tematyki teologicznej. Poniżej zostanie dookreślona zasada spójności jako norma poprawnie przygotowanego tekstu. Następnie będzie przedstawiona reguła prototekstu wraz z odniesieniem do problematyki teologii stworzenia. Ostatnim wątkiem będzie prezentacja tzw. koherencji intra- oraz intertekstowej na przykładzie biblijnej prawdy o początku świata i człowieka.

---

* Adres/Address: ks. dr Michał Klementowicz; ORCID: 0000-0001-5375-7961; hindenburg@wp.pl

1. Spójność jako zasada tekstu homilii

Próbując stworzyć definicję tekstu, zwraca się uwagę na to, że powinien on stanowić strukturę zamkniętą (skończoną). Kluczowy termin, jaki poddawany jest tutaj analizie, dotyczyć ma zatem wypowiedzi o charakterze całościowym. Jest to rozstrzygające kryterium dla semantycznie spójnego tekstu. Taką formę językową można ująć w pewne ramy. Założeniem może tu być wyznaczenie tematu, co związane jest z koherencją budowanej struktury (Dobrzyńska, 1991, s. 143–144; Dobrzyńska, 2009, s. 36–37).

Powyższe spostrzeżenia mają decydujące znaczenie w pracy nad przepowiadaniem liturgicznym. Semantyczna spójność homilijnego *actio* jest osiągnięta przez konsekwentne rozwijanie jednej przewodniej tezy. W nawiązaniu do niej można przekazywać inne informacje. W praktyce treść biblijna powinna zostać ujęta w klucz możliwie precyzyjnego przesłania (np. tematu lub orędzia). Pojawiające się natomiast w homilii wszelkie twierdzenia (teologiczne lub pozateologiczne) muszą pozostawać w relacji do głównej tezy formułowanej wypowiedzi¹.

Kategoria spójnego przesłania tekstu homilii dotyczy jeszcze innego kryterium. Otóż należy uwzględnić w komunikacji kaznodziejskiej dookreślenie tzw. jednego odbiorcy, chodzi tutaj o konkretne audytorium. Homilista *a priori* powinien sprecyzować, do jakiej grupy słuchaczy się zwraca. Dzięki temu może wejść w interakcję z określonym adresatem, którego identyfikuje, rozpoznaje poziom jego wiedzy, charakter życiowych doświadczeń czy też predyspozycje intelektualne (Klementowicz, 2017, s. 69–72).

Powyższe twierdzenia dotyczące tekstu można jeszcze uzupełnić o informacje dotyczące tzw. granic wypowiedzi. Semantycznie poprawny przekaz jest koherentny o tyle, o ile ma wyraźną delimitację. Granicą dla homilii jest treść kerygmatu, czyli sformułowane w przesłaniu, a następnie rozwijane przez kaznodzieję treści Objawienia (Klementowicz, 2018, s. 92–96). Wyznaczone ramy wypowiedzi służą do odpowiedniego zaaplikowania toposów argumentacyjnych (Klementowicz, 2019a, s. 17) oraz tzw. kryterium fabularnego, które pozwala lepiej zrozumieć treści zaczerpnięte z lekcjonarza (Klementowicz, 2018, s. 96–98).

Badania nad tekstem przepowiadania oprócz wskazanych już odniesień domagają się nawiązania do jeszcze jednej kategorii. Jest nią cecha określana jako intertekstualność. Jest to norma, oznaczająca umiejscowienie tekstu w relacji

---

¹ Pojawiające się w przepowiadaniu informacje zaczerpnięte z innych źródeł m.in.: z *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, nauczania Ojców Kościoła, prac wybitnych teologów – powinny pozostawać w relacji do sformułowanego uprzednio przesłania. W językoznawstwie określa się takie treści mianem „formuł tematycznych”, które łączą z tematem wypowiedzi.

do innych wypowiedzi (Dobrzyńska, 1991, s. 173; Krauz, 2009, s. 197). Powinna ona być uwzględniona w przygotowaniu homilii (Klementowicz, 2019b, s. 54–58). Dzięki niej liturgiczne głoszenie słowa będzie konstruktem teologicznym wokół jednego głównego przesłania (orędzia) biblijnego. Dodatkowe nawiązanie do innych tekstów pogłębia zrozumienie prezentowanych tematów teologicznych.

Wskazane powyżej narzędzia służą pomocą w budowie poprawnej struktury tekstu. Aspekt pragmatyczny, towarzyszący homilii, jest wyrażony w całościowym ujęciu problemu. Opisana wyżej koherencja pomaga osiągnąć ten efekt.

2. Prototekst stworzenia w przekazie biblijnym

Oprócz szeregu wymienionych już zasad przygotowanie homilii dotyczącej teologii stworzenia wymaga uwzględnienia jeszcze jednej cechy wypowiedzi. Otóż w przypadku przepowiadania liturgicznego głoszona homilia ma swój tzw. tekst wyjściowy – czyli prototekst. Formułę taką stanowią treści Objawienia, które w określonym kluczu zostały zamieszczone w lekcjonarzu. Zatem treści biblijne w liturgii słowa, dotyczące określonych zagadnień teologicznych (również teologii stworzenia), muszą być rozpatrywane wyłącznie w przyjętym układzie tekstu wyjściowego. Należy zatem zrozumieć koncepcję pierwotnej struktury, aby wtórna pod względem budowy wypowiedź, jaką jest homilia, zbudować na prawidłowych podstawach².

Teksty biblijne mówiące o Bożym dziele stworzenia pojawiają się kilka razy w roku liturgicznym. Czytane są one podczas obchodów Wigilii Paschalnej, która zajmuje wyjątkowe miejsce w liturgii Kościoła. Wykorzystywane są ponadto w dni powszednie tygodnia po V Niedzieli w ciągu roku w tzw. I cyklu czytań. Teologia stworzenia pojawia się także w liturgii słowa XXVII Niedzieli w ciągu roku w cyklu B oraz w dniu wspomnienia dowolnego św. Józefa Robotnika.

Dwa z wymienionych powyżej miejsc stanowią słaby punkt odniesienia do przygotowania na ich podstawie homilii dotyczącej teologii stworzenia. Jest tak w przypadku XXVII Niedzieli w ciągu roku oraz w czytaniach zaproponowanych na dzień wspomnienia św. Józefa. Teksty zamieszczone w lekcjonarzu na tę niedzielę (*Lekcjonarz mszalny*, t. V, 2015, s. 132–135) zostały zaczerpnięte z drugiego rozdziału Księgi Rodzaju (por. Rdz 2,18–24). Wykorzystany tutaj

---

² Przesłanie tekstów Pisma Świętego otrzymało w lekcjonarzu szczególne znaczenie pastoralne. Dzięki temu jest on podstawowym narzędziem, w oparciu o które powstaje homilia. Innymi słowy księga ta tworzy semantyczną bazę dla przygotowywanej wypowiedzi w ramach liturgii.

fragment obejmuje zakończenie opisu dzieła stwórczego. W tym momencie autor natchniony zwraca uwagę na człowieka, który wieńcząc dzieło boże uczestniczy w aktywności Stwórcy, nadając nazwy elementom świata ożywionego. Jednocześnie w zaproponowanym fragmencie mowa jest o stworzeniu kobiety, która ma towarzyszyć mężczyźnie. Ostatnia z kwestii jest kluczowa, ponieważ zagadnienie relacji (związku) kobiety i mężczyzny stanowi punkt odniesienia do celebrowanej w tym dniu niedzielnej liturgii Mszy Świętej (Dyk, 2013, s. 303). Wybrany na to wydarzenie fragment Ewangelii według św. Marka (por. Mk 10,2-16), gdzie mowa jest o nierozzerwalności związku małżeńskiego, determinuje kierunek interpretacji. Najważniejsze zatem będzie podjęcie w analizowanym przykładzie tematyki związanej z małżeństwem czy też relacją obluźnioną kobiety i mężczyzny³. Takie podejście do prototekstu wyklucza możliwość rozwinięcia w homilii zagadnień dotyczących początków istnienia świata.

Treści dotyczące teologii stworzenia zaproponowane zostały także w VI tomie lekcjonarza, w dniu wspomnienia dowolnego św. Józefa Robotnika (*Lekcjonarz mszalny*, t. VI, 2019, s. 136–139). W czytaniach wykorzystane zostały fragmenty Księgi Rodzaju 1,26-2,3. Przywołany fragment to opis wieńczący dzieło stwórcze, gdy jako koronę stworzeń Bóg powołuje do istnienia człowieka. Passus ten podkreśla ponadto oddanie dzieła stwórczego w ręce człowieka, który ma *czynić sobie ziemię poddaną* (por. Rdz 1,28). Ostatnia z wymienionych tutaj kwestii jest decydująca dla sformułowania orędzia. Potwierdza to fragment Ewangelii, gdzie Jezus ukazany jest jako Syn cieśli. Ważna jest także inspiracja zawarta w psalmie responsoryjnym, gdzie mowa jest o sensie ludzkiej pracy (*Lekcjonarz mszalny*, t. VI, 2019, s. 136–137). Dwie wskazane tu ścieżki źródłowe (zwłaszcza Ewangelia) wyznaczają kierunek interpretacji tekstów pochodzących z lekcjonarza, zdeterminowany tematyką ludzkiej pracy. Zatem sam prototekst wyklucza tutaj możliwość interpretacji w przepowiadaniu kwestii dotyczących stworzenia⁴.

Wśród wymienionych wyżej perykop biblijnych, gdzie pojawiają się treści związane z teologią stworzenia, na szczególną uwagę zasługuje czytanie z Księgi Rodzaju w czasie liturgii Wigilii Paschalnej (*Lekcjonarz mszalny*, t. II,

³ Wykluczenie kwestii związanych z teologią stworzenia na podstawie zaproponowanych tutaj tekstów potwierdza inspiracja zamieszczona w Dyrektorium homiletycznym. Zasugerowane zostały tam następujące tematy kerygmatyczne: „Wierność małżeńska”, „Rozwód”, „Wierność owocem Ducha”, „Wierność ochrzczonych” (*Dyrektorium homiletyczne*, 2015, s. 124).

⁴ Dodatkowym kryterium wykluczającym zasadność podjęcia tematyki stworzenia na podstawie omawianych tekstów jest to, że w dniu wspomnienia proponowane jest inne czytanie (do wyboru) w miejsce lekcji z Księgi Rodzaju. Zaproponowany fragment z listu św. Pawła do Kolosan (por. Kol 3,14-15; 17,23-24) jest motywacją do podejmowania działania, którego inspiracją jest myślenie o Bogu (*Lekcjonarz mszalny*, t. VI, 2019, s. 137).

2015, s. 275–278). Pojawiający się tam fragment stanowi systematyczny wykład na temat początków świata (por. Rdz 1,1-2,2). Komplementarność pojawiających się treści potwierdza sformułowanie obecne w podsumowaniu czytania: *W ten sposób zostały ukończone niebo i ziemia oraz wszystkie jej zastępy [stworzeń]* (Rdz 2,1). Użyte rzeczowniki „niebo” i „ziemia” nie pozostawiają wątpliwości, że chodzi tutaj o początek istnienia świata (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 326). Tak skonstruowana relacja biblijna daje podstawę do przygotowania homilii, w której (z uwzględnieniem całej Wigilii Paschalnej) ukazane zostanie nie tylko dzieło powstania świata, ale również tzw. nowe stworzenie, które związane jest ze zmartwychwstaniem (*Dyrektorium homiletyczne*, 2015, s. 42–43). Zaproponowane w analizowanym tomie lekcjonarza czytanie sugeruje ukazanie początku stworzenia odnowionego przez Syna Bożego. W ten sposób, w formie orędzia, homilista może wskazać na Boży plan stworzenia, którego punktem zwrotnym jest odkupienie człowieka i szansa zbawienia dla ludzkości⁵.

Aktualizowanie w homilii treści dotyczących samego stworzenia czy też początków świata należy dostosować do specyficznego charakteru liturgii Wielkiej Soboty. W lekcjonarzu, poza czytaniem z Księgi Rodzaju, zaproponowane zostało siedem innych, w których ukazana jest wiernym historia dziejów zbawienia aż po udział w „nowym życiu”, o którym mowa jest w Epistole (*Lekcjonarz mszalny*, t. II, 2015, s. 281–296). Z uwagi na bogactwo zagadnień teologicznych, występujących w liturgii wielkosobotniej, pojawia się niebezpieczeństwo pobieżnego potraktowania treści dotyczących stworzenia. Pierwsze czytanie koncentruje na tematyce dotyczącej początku świata oraz powołania do istnienia człowieka, ale wielość wątków występujących w całej celebracji utrudnia głosicielowi słowa Bożego przygotowanie homilii przybliżającej słuchaczom jedno zagadnienie.

Ostatnim miejscem, gdzie w liturgii słowa są zaproponowane zagadnienia związane z teologią stworzenia, jest *lectio continua* fragmentów Pisma Świętego, pojawiających się w lekcjonarzu od poniedziałku do czwartku po V Niedzieli w ciągu roku w cyklu I. W dwa pierwsze dni lekcjonarz prezentuje dzieło stworzenia świata, które ukoronowane zostaje powołaniem do istnienia człowieka (*Lekcjonarz mszalny*, t. III, 2015, s. 176–182). Przesłanie z wtorku podsumowuje sformułowanie *Oto są dzieje początków po stworzeniu nieba i ziemi* (por. Rdz 2,4a), definitywnie rozstrzygając sposób zakończenia procesu powstawania świata przyrody. Motyw powołania do istnienia pojawia się w lek-

⁵ Wskazaną tutaj inspirację potwierdza myśl zawarta w psalmie responsoryjnym, zaproponowanym jako odpowiedź po pierwszym czytaniu. Werset „Niech zstąpi Duch Twój i odnowi ziemię” jak najbardziej pozostaje zbieżny z inklinacją rozumienia stworzenia, które domaga się odnowy (*Lekcjonarz mszalny*, t. II, 2015, s. 279).

cjonarzu także w kolejne dni. W środę prezentowany jest w liturgii drugi opis stworzenia człowieka (por. Rdz 2,4b-9,15-17), uzupełniony przesłaniem o powołaniu do istnienia kobiety, zawartym w czytaniach z czwartku (*Lekcjonarz mszalny*, t. III, 2015, s. 186–187, 191–192). W ten sposób w ciągu czterech dni adresaci otrzymują cały przekaz biblijny dotyczący teologii stworzenia. Dwa zaprezentowane opisy, mimo różnic w narracji o powołaniu człowieka do życia, ukazują pełną naukę o Bożym dziele stwórczym. Duży zasób informacji na temat stworzenia, podany w lekcjonarzu, wspiera w przygotowaniu odpowiedniej prezentacji omawianych zagadnień w przepowiadaniu homilijnym. Możliwość wygłoszenia czterech homilii, skomponowanych w oparciu o tekst otwarty (lekcjonarz), sprzyja zaktualizowaniu przekazu ważnych treści biblijnych, z dostosowaniem do potrzeb docelowej grupy słuchaczy (Klementowicz, 2019b, s. 54–58).

W omawianej konstrukcji homilii na poszczególne dni, trzeba także uwzględnić wymowę tekstów Ewangelii. Po V Niedzieli w ciągu roku czytane są fragmenty z 6 oraz 7 rozdziału według św. Marka⁶. Chodzi o to, aby przygotowany tekst związany był nie tylko z teologią stworzenia, ale miał osadzenie chrystocentryczne oraz służył mistagogii wprowadzającej słuchaczy w tajemnice zbawienia.

3. Intra- oraz intertekst homilijny

Właściwe zrozumienie prototekstu biblijnego, umieszczonego w lekcjonarzu, pozwala w pełni wykorzystać jego potencjał w przygotowaniu homilii. Chodzi tutaj o nadanie przepowiadaniu takiej formy, za pomocą której będzie mogło dotrzeć do słuchaczy orędzie zbawcze. Takie kerygmacyjne ukierunkowanie porządkuje całą wypowiedź. Innymi słowy powstaje w ten sposób intratekst, tzn. wewnętrznie spójna wypowiedź (Duszak, 1998, s. 222). W intratekstowej homilii konkretne przesłanie (orędzie kerygmacyjne) staje się tematem przewodnim dla innych treści, pojawiających się w homilii⁷.

Do komplementarnego ukazania zagadnień dotyczących teologii stworzenia mogą zainspirować głosicieli słowa Bożego teksty czytań z V tygodnia w ciągu roku. Mogą wtedy powstać cztery homilie dotyczące dzieła stwórcze-

⁶ W poniedziałek czytany jest fragment Mk 6, 53-54 (*Lekcjonarz mszalny*, t. III, 2015, s. 160), we wtorek Mk 7, 1-13 (*Lekcjonarz mszalny*, t. III, 2015, s. 185–186), we środę Mk 7, 14-23 (*Lekcjonarz mszalny*, t. III, 2015, s. 190) i w czwartek Mk 7, 24-30 (*Lekcjonarz mszalny*, t. III, 2015, s. 194–195).

⁷ Istotne jest to, że przygotowanie spójnego tekstu homilii podlega procesowi aktualizacji nie tylko wobec treści biblijnych, ale także liturgii. Oznacza to, że wszelkie informacje (w tym przypadku z Księgi Rodzaju) muszą zostać odniesione do centrum celebracji, którym jest odsłonięcie misterium Chrystusa.

go. Przygotowanie homilii na podstawie czterech następujących po sobie przekazów dotyczących stworzenia (kolejne dni liturgii słowa) daje możliwość zaprezentowania przez homilistę tzw. makrotematu. Chodzi o konstrukt, który zostanie uszczegółowiony w konkretnych dniach. W ten sposób może powstać swoista kompozycja deskryptywna. Dzięki niej słuchacz otrzyma pewną chronologię przekazu (Wilkoń, 2002, s. 135–136), co pozwoli mu dostrzec w sprawowanej dzień po dniu liturgii rozwój myśli teologicznej w *lectio continua*⁸.

Sformułowanie orędzia homilii przeznaczonych na poniedziałek i wtorek V tygodnia w ciągu roku winno uwzględniać fakt, że opowiadanie dotyczące powstania świata pojawia się w określonym kontekście historycznym. Zawarte w nim treści odwołują się do kultury Mezopotamii „dostarczającej wzorów dla opowiadań biblijnych w Księdze Rodzaju” (*Katolicki Komentarz Biblijny*, 2001, s. 11). To ważne wyjaśnienie może dla homilisty stać się inspiracją do ukazania genezy przesłania teologicznego analizowanej księgi.

Pierwszy dzień (por. Rdz 1,1-1,20) jest poświęcony tylko jednemu etapowi w procesie stworzenia. Pozwala to na sformułowanie orędzia homilii jako: ‘Stworzenie źródłem harmonii dla świata’. Taka precyzacja pojawia się przede wszystkim w perspektywie „bezlądu i pustkowia”, które nie mogły w rozumieniu semickim stanowić miejsca dla rozwoju człowieka (*Katolicki Komentarz Biblijny*, 2001, s. 15). Uzupełnieniem jest tutaj tekst z kolejnego dnia, czyli z wtorku. Wykorzystana wtedy perykopa biblijna pokazuje dopełnienie dzieła stwórczego. Zwraca także uwagę na człowieka, który jest koroną aktywności stwórczej Boga (por. Rdz 1,20-2,4a). Pozwala to na sformułowanie orędzia: ‘Bóg zaprasza człowieka do uczestnictwa w dziele stwórczym’.

Sformułowanie powyższego orędzia jest dość ogólne, dlatego powinno być skonfrontowane z wymową całej liturgii. Ważne jest ponadto, aby tekst przepowiadania osiągnął koherencję przez odniesienie treści biblijnych do bieżącej sytuacji odbiorców słowa. W tym kontekście ogólne orędzia dotyczące ‘udziału człowieka w dziele stwórczym’, czy też skierowane do niego wezwanie do ‘pracy nad harmonią świata’, mogą znaleźć uszczegółowienie. Będzie nim chociażby wezwanie do ‘troski o przyrodę otaczającą człowieka’, ‘mądre zachowania proekologiczne’ czy wreszcie ‘umiejętność dzielenia się z innymi wypracowanymi przez siebie dobrami materialnymi’.

⁸ W praktyce dotyczącej teologii stworzenia opisane zagadnienie mogłoby wyglądać w następujący sposób. Homilista wybiera najpierw makrotemat, np.: „Bóg dokonuje dzieła stworzenia, nieustannie udoskonalając świat”. Wymienione zagadnienie (o charakterze ogólnym) mogłoby przybierać uszczegółowione formy w następujących po sobie dniach przepowiadania: „Bóg inicjuje rozwój stworzenia” (poniedziałek); „Stworzenie osiąga swoją pełnię w człowieku i zostaje odnowione w Chrystusie” (wtorek); „Człowiek uczestniczy w dziele stwórczym przez dbałość o otaczający go świat (środa); „Ludzkość istnieje między stworzeniem zainicjowanym przez Boga, a doskonałym człowiekiem – Jezusem Chrystusem, który wszystko odnawia i prowadzi do Ojca” (czwartek).

Uzupełnieniem powyższego przekazu będą jeszcze homilie wygłoszone w ciągu dwóch kolejnych dni. Liturgia słowa przekazuje wtedy drugi opis stworzenia (Rdz 2,4b-9,15-17 oraz Rdz 2,18-25). Analizowany tutaj przekaz koncentruje się na człowieku, dla którego przygotowano zostały szczególne warunki życia. Interpretacja przekazu, 'że człowiek powstał z prochu ziemi', prowadzi do wniosku, że chodzi tutaj nie o samego „człowieka”, ale o całe „stworzenie”, które miałyby powstać „z niczego”. Inspiracja ta znajduje potwierdzenie w fakcie, iż zróżnicowanie płci (rozstrzygające *de facto* o początku życia ludzkiego) pojawia się w liturgii słowa dopiero w kolejnym fragmencie, tzn. w kolejnym dniu (*Katolicki Komentarz Biblijny*, 2001, s. 17). Powyższy opis pozwala na skonstruowanie następującego orędzia: 'Stworzenie początkiem wielkich dzieł Bożych' oraz w czwartek: 'Kobieta i mężczyzna niosą w sobie podobieństwo do Boga'.

Takie sformułowania domagają się jeszcze doprecyzowania w ujęciu intratekstowym. Wypowiedź mogłaby przyjąć następującą formę: 'Bóg dba o dzieło stwórcze, które wypełnia w posłannictwie swego Syna' (dla liturgii sprawowanej w środę) oraz 'Podobieństwo do Boga zostaje odnowione w Nowym Przy mierzu przez Syna Bożego' (dla czwartkowej celebracji). Zastosowane takich sformułowań, jak: 'troska o dzieło stwórcze' oraz 'odnowione podobieństwo' należy doprecyzować dostosowując je do mentalności i sposobu myślenia odbiorców. Można wówczas mocniej zaakcentować 'potrzebę duchowego rozwoju przez formy aktywności o charakterze pobożnościowym' czy też 'wartość relacji kobiety i mężczyzny, którzy w rodzicielstwie obrazują prawdę o Bogu'.

Wszelkie wskazane powyżej odniesienia intratekstowe nie kończą jeszcze procesu przygotowania homilii. Przekaz zbudowany wokół tematów kerygmatycznych utworzy spójną koncepcję, co skłania do zastanowienia nad interkoherencją. Teoria tekstu wśród wielu cech przygotowanej wypowiedzi zwraca uwagę na międzytekstowość, która wewnętrzną budowę pozwala ubogacić odniesieniem do innych przykładów literackich.

W przypadku homilii poświęconej teologii stworzenia odniesienia międzytekstowe można oprzeć przede wszystkim na nauczaniu *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, który wielokrotnie nawiązuje do zagadnień teologicznych, pojawiających się w Księdze Rodzaju. Można na tej podstawie mówić chociażby o 'stworzeniu, które jest początkiem wielkich dzieł Bożych' (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 198). Istnieje ponadto możliwość rozwinięcia koncepcji 'dzieła stwórczego, które wypełnia się w Jezusie Chrystusie' (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 257) lub też zaakcentowania, że 'człowiek, to stworzenie, którego Bóg chce dla niego samego' (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 356). Warto zauważyć, że w Katechizmie są pełne rozdziały,

stanowiące pomoc dla intertekstowego ubogacenia przekazu homilijnego⁹. Ponadto zamieszczone w nim treści pozwalają homiliście odnieść się do nauczania II Soboru Watykańskiego (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 286), czy też dzieł wybitnych teologów, jak np. św. Bonawentury, św. Tomasza z Akwinu (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 293), św. Ireneusza z Lyonu (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 294).

Intertekstowym pogłębieniem treści, dotyczącym teologii stworzenia może być także nawiązanie do osiągnięć nauk przyrodniczych (Twardy, 2009, s. 305–308). Istotne jednak pozostaje to, aby tworząc relacje między tekstami nie wykraczać poza meritum treści Objawienia Bożego. Niezachowanie tego warunku może skutkować naruszeniem zasady koherencji tekstu, która winna znaleźć wyraz w sformułowanym przez homilistę orędziu, opartym na tekstach biblijnych i zgodnym z nauką chrześcijańską. Zniekształcenie przekazu pozostawałoby także w sprzeczności z zasadami aktualizacji biblijnej w homilii, o których mówi *Dyrektorium homiletyczne* z 2015 r. (*Dyrektorium homiletyczne*, 2015, n.16–25).

Zakończenie

Prawidłowe przybliżenie w homilii zagadnień dotyczących teologii stworzenia nie jest proste z uwagi na układ czytań z Księgi Rodzaju, zamieszczonych w lekcjonarzu oraz obszerność zagadnienia. W opracowaniu wskazane zostały metody teoriotekstowego przygotowania słowa Bożego opartego na koherencji wypowiedzi, uwzględniającej zwłaszcza odniesienia do *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Opisana spójność służy zachowaniu wierności nauce zawartej w czytaniach liturgicznych, a także pozwoli na nadanie takiego kształtu przepowiadaniu, aby skoncentrowane było wokół orędzia sformułowanego przez homilistę. Jej wyrazem będzie również uwzględnienie odniesień intertekstowych, pogłębiających zrozumienie prawd chrześcijańskich.

Bibliografia

- Dobrzyńska Teresa, 1991, *Tekst. Próba Syntezy*, Pamiętnik Literacki, 82, 2, s. 142–183.
Dobrzyńska Teresa, 2009, *Pojęcie tekstu. Tekst – całościowy komunikat*, w: Zofia Bilut-Homplewicz, Waldemar Czachura, Marta Smykała (red.), *Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław, s. 35–44.

⁹ W Katechizmie można znaleźć następujące rozdziały poświęcone teologii stworzenia: „Katecheza o stworzeniu” (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 282–289), „Stworzenie – dzieło Trójcy Świętej” (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 290–292), „Świat został stworzony dla chwały Bożej” (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 293–294) oraz „Tajemnica stworzenia” (*Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, n. 295–301).

- Dyk Stanisław, 2013, *Co głosić, aby wierzyli? Studium homiletyczne lekcjonarza mszalnego*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, 2002, II wydanie poprawione, Pallottinum, Poznań.
- Katolicki Komentarz Biblijny*, Waldemar Chrostowski (red. nauk wyd. polskiego), 2001, Vocatio, Warszawa.
- Klementowicz Michał, 2017, *Spójność tekstu jako warunek poprawnej homilii*, *Roczniki Teologiczne*, 64, 12, s. 63–77.
- Klementowicz Michał, 2018, *Delimitacja w posłudze słowa Bożego*, *Roczniki Teologiczne*, 65, 12, s. 89–99.
- Klementowicz Michał, 2019a, *Procesualność w tekście homilii*, *Seminare. Poszukiwania Naukowe*, 41, 1, s. 11–20.
- Klementowicz Michał, 2019b, *Intertekstowość w homilii*, *Roczniki Teologiczne*, 66, 12, s. 53–64.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, 2015, *Dyrektorium homiletyczne*, Pallottinum, Poznań.
- Krauz Maria, 2009, *Kategoria intertekstualności w badaniach polskich*, w: Zofia Bilut-Homplewicz, Waldemar Czachura, Marta Smykała (red.), *Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław, s. 197–205.
- Lekcjonarz mszalny*, t. II, *Okres Wielkiego Postu. Okres Wielkanocy*, 2015, wydanie drugie, Pallottinum, Poznań.
- Lekcjonarz mszalny*, t. III, *Okres zwykły od 1 tygodnia zwykłego do 11 tygodnia zwykłego*, 2015, wydanie drugie, Pallottinum, Poznań.
- Lekcjonarz mszalny*, t. V, *Okres zwykły od 24 tygodnia zwykłego do 34 tygodnia zwykłego*, 2015, wydanie drugie, Pallottinum, Poznań.
- Lekcjonarz mszalny*, t. VI, *Czytania w Mszach o Świętych*, 2019, wydanie drugie, Pallottinum, Poznań.
- Twardy Jan, 2009, *Aktualizacja Słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Wydawnictwo Archidiecezji Przemyskiej, Przemyśl.
- Wilkoń Aleksander, 2002, *Spójność i struktura tekstu. Wstęp do lingwistyki tekstu*, TAiWPN Universitas, Kraków.

Text Theory of the Homily in the Context of the Theology of Creation

Summary: Preparation of the homily text requires respecting the principles developed in the linguistics of the text. Thanks to this, it is possible to create a coherent structure with proper limits of the statement. It also pertains to preaching in matters of the biblical content about creation. The coherence of the text is determined here by the content published in the Mass Lectionary. It constitutes the prototext (primary text) which, if written properly (well actualized), can make up the intratext of the homily (inside coherent structure). The preaching constructed in this way gives an opportunity to create an intertext (text referring to other texts), where the preacher can refer to other fields of knowledge, developing the content of creation taken from God's Revelation.

Keywords: actualization, Mass Lectionary, homily, text, theology of creation.